

“บัญชีครัวเรือน” เรื่องใกล้ตัวที่ถูกมองข้าม “Home Accounting”

ภัทรา เรืองสินภิญญา¹

pathra_pbru@hotmail.com

บทคัดย่อ

“บัญชีครัวเรือน” เป็นการประยุกต์ทางการบัญชีเพื่อใช้เป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้จัดทำบัญชีครัวเรือนสามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ทำให้เกิดการประหยัดและการออม และในที่สุดจะสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินได้อย่างยั่งยืน จากรายงานการวิจัยหลายฉบับได้สนับสนุนถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชีครัวเรือน แต่พบว่าบุคคลส่วนใหญ่ยังคงไม่มีการจัดทำ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน อันจะเป็นผลให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: บัญชีครัวเรือน การบัญชีประยุกต์ เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

“Home accounting” is applied accounting used in ‘Philosophy of Sufficiency Economy’. The person who records transactions with a home accounting system can reduce their operating costs. This then, results in a cost saving. Finally, they can manage any debt more effectively in sustainable way. Substantial research has found there are benefits from home accounting but most people did not utilize it. The purpose of this article is to provide information and to encourage people to do home accounting.

Keywords: Home accounting, Applied accounting, Sufficiency Economy Philosophy

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบรือรัมย์

บทนำ

วัตถุประสงค์ของการบันทึกบัญชีก็คือ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดผลการดำเนินงานของกิจการ ให้ข้อมูลในการบริหารงานและตัดสินใจแก่ผู้บริหารของกิจการ นอกจากการบัญชีมีความสำคัญทางด้านธุรกิจแล้วยังสามารถนำการบัญชีมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย โดยมีการนำการบัญชีมาประยุกต์เพื่อเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเรียกว่า “บัญชีครัวเรือน” เพื่อสำหรับการบันทึกรายรับและรายจ่าย อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้จัดทำหลายประการ จากรายงานการวิจัยหลายฉบับได้สนับสนุนถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชีครัวเรือน แต่พบว่าบุคคลส่วนใหญ่ยังคงไม่มีการจัดทำ สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากการขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดทำ บทความจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ความหมายของคำว่า “การบัญชี”

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การบัญชี” ไว้ดังนี้

เชาวลีย์ พงศ์ผาติโรจน์ และ วรศักดิ์ ทุมมานนท์ (2552, หน้า 2) อ้างถึง สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าบัญชีไว้ดังนี้ การบัญชีเป็นศิลปะของการจัดบันทึกรายการ หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเงินไว้ในรูปของเงินตรา จัดแยกหมวดหมู่ของรายการที่บันทึก สรุปผลและวิเคราะห์ความหมายของรายการที่ได้จัดบันทึกไว้ โดยจัดทำในรูปของรายงานทางการเงิน

ธารี หิรัญรัมย์, สุภาพร เชิงเอี่ยม, ภาวิณี มะโนวรรณ และ ประภาภรณ์ เกียรติกุลวัฒนา (2549, หน้า 9) กล่าวว่า การบัญชี หมายถึงศิลปะการจัดบันทึกรายการหรือเหตุการณ์สำคัญทางการเงินไว้ในรูปเงินตรา ตลอดจนการจัดประเภท สรุปผล และตีความหมายของรายการที่จัดบันทึกนั้น

อรุณี อย่างธารา, อรสา วีระประดิษฐ์, ณัฐพร เหล่าธรรมทัศน์ และวิภาดา ตันติประภา (2554, หน้า 1) กล่าวว่า การบัญชีคือ การคัดเลือก การจัดบันทึก การจำแนก การสรุปผล และการจัดทำรายงานทางการเงิน โดยใช้หน่วยวัดเป็นเงินตรา รวมถึงการแปลความหมายของรายงานเกี่ยวกับการเงินดังกล่าวเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า การบัญชี หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลทางการเงิน แล้วนำมาบันทึก จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ แล้วจัดทำเป็นรายงานทางการเงินต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลจากรายงานเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานและตัดสินใจต่อไป

ความหมายของบัญชีครัวเรือน

บัญชีครัวเรือน (home accounting) เป็นการนำการบัญชีมาประยุกต์เพื่อเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นบัญชีที่ใช้สำหรับบันทึกรายได้และรายจ่าย รายได้และรายจ่ายที่บันทึกอาจเป็นรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคล หรือรายได้และรายจ่ายที่เป็นต้นทุนในการผลิตของธุรกิจขนาดย่อม เพื่อที่จะทำให้ผู้ประกอบการทราบถึงผลกำไรหรือขาดทุนจากการประกอบธุรกิจนั้น โดยในบทความนี้จะกล่าวถึงการบันทึกบัญชีรายได้และรายจ่ายที่เป็นของส่วนบุคคลหรือครอบครัว โดยข้อมูลรายได้และรายจ่ายที่ได้จากการบันทึกจะถูกวิเคราะห์เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการบันทึกบัญชี

โดยทั่ว ๆ ไป จุดมุ่งหมายของการบันทึกรายการทางการเงินบัญชี ก็เพื่อจัดให้มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ที่กิจการเป็นเจ้าของ หนังสือที่กิจการได้ก่อไว้ และทุนของเจ้าของกิจการที่นำมาลง ตลอดจนผลการดำเนินงานของกิจการ กล่าวคือมุ่งเน้นเพื่อการบริหารงานทางธุรกิจ โดยการจัดทำรายงานทางการเงินบัญชีเพื่อให้เจ้าของกิจการทราบถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าได้กำไรหรือขาดทุนเท่าไร หากเกิดการขาดทุนหรือกำไรน้อยกว่าที่ควรจะเป็น จะได้หาหนทางแก้ไขเพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจให้อยู่รอดปลอดภัย และสามารถเจริญเติบโตต่อไปในอนาคตได้

ในปัจจุบันนอกจากการจัดทำบัญชีเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจแล้ว ยังสามารถจัดทำบัญชีเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลได้อีกด้วย โดยมีการนำการบัญชีเข้ามาประยุกต์ใช้กับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเรียกว่า “บัญชีครัวเรือน”

วัตถุประสงค์ของการบันทึกบัญชีครัวเรือน ก็เพื่อให้ผู้บันทึกทราบถึงรายได้และค่าใช้จ่ายของตนและครอบครัว และเนื่องจากทุกครั้งที่บันทึกบัญชีจะทราบถึงยอดเงินคงเหลือของตน จึงสามารถวางแผนการใช้จ่ายต่อไปได้อย่างรอบคอบ ไม่ใช้จ่ายเกินกว่าเงินคงเหลือ เมื่อผู้บันทึกทำการวิเคราะห์รายได้และค่าใช้จ่ายของตนที่ได้บันทึกไว้แล้ว จะสามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ทำให้เกิดการประหยัดและการออม และหากมีการใช้จ่ายเท่าที่มีก็จะไม่ก่อให้เกิดหนี้สิน จึงสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินได้อย่างยั่งยืน

บัญชีครัวเรือนกับชีวิตประจำวัน

การดำเนินชีวิตประจำวันย่อมมีรายรับและรายจ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รายรับได้มาจากการทำมาหาเลี้ยงชีพ ทั้งจากอาชีพหลักและอาชีพรอง ส่วนรายจ่ายก็ได้แก่ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้แก่ค่าอุปโภคและบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นมาโดยตลอด และไม่มีแนวโน้มที่จะลดลง บัญชีครัวเรือนเป็นบัญชีที่ใช้สำหรับบันทึกรายได้และรายจ่ายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเรา ว่าในแต่ละวันเรามีรายได้เข้ามาแล้วจ่ายค่าใช้จ่ายออกไปเท่าไร ปัจจุบันยอดเงินคงเหลือมีเท่าไร ทำให้เกิดการวางแผนการใช้จ่ายต่อไปอย่างรอบคอบ ใช้จ่ายอย่างพอเพียงเท่าที่มีอย่างระมัดระวัง

ความเกี่ยวข้องระหว่างบัญชีครัวเรือนและเศรษฐกิจพอเพียง

เนื่องจากผู้จัดทำบัญชีครัวเรือนจะสามารถทราบถึงรายได้และค่าใช้จ่ายของตนและครอบครัว จึงสามารถวางแผนการใช้จ่ายต่อไปได้อย่างรอบคอบ เกิดความพอประมาณในการใช้จ่าย สามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ทำให้เกิดการประหยัดและการออม และหากมีการใช้จ่ายเท่าที่มีก็จะไม่ก่อให้เกิดหนี้สิน จึงสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินได้อย่างยั่งยืน เป็นผลให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในการรับการเปลี่ยนแปลงทางการเงินที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต หากเกิดการตกงานหรืออุบัติเหตุที่ทำให้ไม่สามารถหารายได้มาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวได้

การบันทึกบัญชีครัวเรือน จึงสามารถทำให้ผู้บันทึกเกิดคุณสมบัติ 3 ข้อ คือ

1. ความพอประมาณในการใช้จ่าย
2. มีเหตุผลผลในการตัดสินใจใช้จ่าย ใช้จ่ายอย่างรอบคอบ และระมัดระวัง
3. ก่อให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีในการรับการเปลี่ยนแปลงทางการเงินที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ซึ่งเป็นไปตามคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการในองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง โดยอยู่ภายใต้

2 เงื่อนไข คือ

1. ความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน การวิเคราะห์รายได้และค่าใช้จ่ายที่ได้บันทึกไว้
2. คุณธรรม คือการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ผู้บันทึกบัญชีครัวเรือนสามารถทำให้เกิดความพอเพียงหรือพอประมาณกับตนเอง อยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ไม่เดือดร้อน เป็นการยึดทางสายกลาง โดยเมื่อทำอะไรก็ตามให้พอเหมาะพอควรและมีเหตุผล ประโยชน์ที่ได้รับจากการบันทึกบัญชีครัวเรือนดังกล่าวข้างต้น ให้ผลสอดคล้องกับความหมาย คุณสมบัติและเงื่อนไขที่เป็น

องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง จึงถือได้ว่าปรัชญาชีวิตหรือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ไว้ดังนี้

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล (2550, หน้า 45) ได้กล่าวสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไว้ว่า หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตัวเองให้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วเพียงอย่างเดียว

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2550, หน้า 5-6) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน คือ 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนเข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม 5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือนจากพายุสึนามิ ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่อการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว และ 7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขี้อาย ขี้หวาด ขี้กลัว ขี้หวาดหวายแบบกะทันหัน ขี้หวาดหวายแบบไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนั้นประสาหมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จนสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ขาดตัวตาย ตัดยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถทำให้เกิดความพอเพียงหรือพอประมาณกับตนเอง อยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ไม่เดือดร้อน เป็นการยึดทางสายกลาง เมื่อทำอะไรก็ตามให้พอเหมาะพอควร มีเหตุผล และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง โดยอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

รงค์ ประพันธ์พงศ์ (2550, หน้า 34) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นทางสายกลาง หรือแบบมัชฌิมาปฏิปทาตามหลักพุทธศาสนา คำนียามเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะที่เป็นห่วงสอร้อยประสานกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

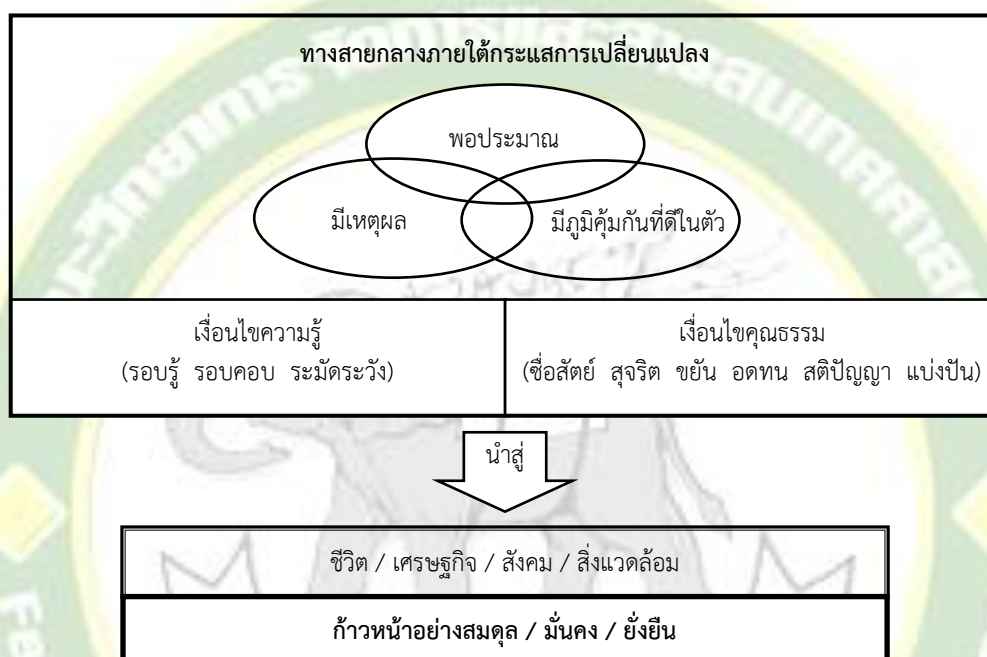

นอกจากคุณลักษณะ 3 ห่วงดังกล่าวแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การกำหนดเงื่อนไขไว้ 2 ประการ เพื่อการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็น พื้นฐาน นั่นคือเงื่อนไขต่อไปนี้

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

อาจกล่าวได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือทางสายกลางที่ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ดังภาพ 1

ภาพ 1 องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: รงค์ ประพันธ์พงศ์, 2550, หน้า 36

การจัดทำบัญชีครัวเรือน

ในการวิจัยของผู้เขียน (ภัทรา เรื่องสิทธิมนุษยชน, 2552, หน้า 72) เรื่อง “พฤติกรรมการบันทึกบัญชีรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคล ของนักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี” พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการบันทึกบัญชีรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคล และไม่มีแนวโน้มที่จะทำการบันทึกบัญชีในอนาคต แม้ว่าจะมีทัศนคติที่ดีมากต่อการบันทึกบัญชีก็ตาม และส่วนใหญ่มีความต้องการเรียนรู้ในหัวข้อการบันทึกบัญชีรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคล ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบันทึกบัญชีที่สำคัญปัจจัยหนึ่งได้แก่ ระดับความรู้ด้านการบัญชี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความรู้ด้านการบัญชีน้อยจึงเป็นผลให้ไม่มีการบันทึกบัญชี

จากรายงานการวิจัยของวาริณ มงคล (2552) เรื่อง “การจัดการความรู้ทางบัญชีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้บันทึกบัญชีครัวเรือน เพราะขาดความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน

เนื่องจากผลการวิจัยข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าหากมีการถ่ายทอดความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่บุคคลทั่วไป อาจเป็นสิ่งกระตุ้นให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้

ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนนั้น เป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ยาก ทุกคนสามารถทำการบันทึกบัญชีครัวเรือนได้ด้วยตนเองในเวลาไม่มาก ดังมีแบบฟอร์มซึ่งสามารถจัดทำขึ้นเองได้ง่าย ๆ ในสมุดหรือกระดาษเหลือใช้ตามตาราง 1 เป็นวิธีการบันทึกบัญชีตามหัวข้อเรื่องวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือน และมีตัวอย่างการบันทึกบัญชีครัวเรือนตามตาราง 2

ตาราง 1 ตัวอย่างแบบฟอร์มบัญชีครัวเรือน (บัญชีรายรับและรายจ่าย)

บัญชีรายรับ-รายจ่าย

วันที่	รายการ	รับ	จ่าย	คงเหลือ	หมายเหตุ
	ยอดคงเหลือยกมา				
	รวม รับ จ่าย และยอดคงเหลือยกไป				

วิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือน

1. ช่อง “วันที่” ใช้บันทึก วันที่ เดือน และปี พ.ศ. ที่เกิดรายการรับเงินหรือจ่ายเงินจริง แต่หากจำวันที่เกิดรายการไม่ได้ ให้ใช้วันที่ทำการบันทึกบัญชีแทน
2. ช่อง “รายการ” ใช้บันทึกคำอธิบายหรือรายละเอียดของการรับเงินหรือจ่ายเงิน การรับเงิน เช่น รับเงินเดือน รับค่าล่วงเวลา การจ่ายเงิน เช่น ค่าอาหาร ค่าเช่าบ้าน ค่าไฟฟ้า ค่าเรียนพิเศษลูก เป็นต้น
3. ช่อง “รับ” ใช้บันทึก “จำนวนเงิน” ที่ได้รับเข้ามาทุกรายการ ไม่ว่าจะเป็นรายรับจากอาชีพหลักหรือรายได้อื่น ๆ
4. ช่อง “จ่าย” ใช้บันทึก “จำนวนเงิน” ที่จ่ายออกไปทุกรายการ ไม่ว่าจะจ่ายออกไปในเรื่องใดก็ตาม
5. ช่อง “คงเหลือ” ใช้บันทึก “จำนวนเงิน” คงเหลือ หลังจากได้รับเข้ามาหรือจ่ายออกไป ควรคำนวณทุกครั้งที่มีการบันทึกบัญชีการรับเข้าหรือจ่ายออก เพื่อจะได้ทราบว่าปัจจุบันมีจำนวนเงินคงเหลืออยู่เท่าใด โดยตั้งต้นด้วยจำนวนเงินคงเหลือล่าสุด นำรายการรับมาบวกเข้า และนำรายการจ่ายมาหักออก จะได้ยอดคงเหลือปัจจุบัน เพื่อสามารถวางแผนการใช้จ่ายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. ช่อง “หมายเหตุ” ใช้บันทึกรายละเอียด ที่ต้องการบันทึกเพิ่มเติมจากช่องรายการ
7. บรรทัด “ยอดคงเหลือยกมา” ใช้บันทึก “จำนวนเงิน” ในช่องคงเหลือ โดยนำตัวเลขมาจากจำนวนเงินในช่อง “คงเหลือ” จากบรรทัด “รวม” (บรรทัดสุดท้าย) ของหน้าบัญชีก่อนหน้า แต่หากเป็นการเริ่มต้นบันทึกบัญชีเป็นครั้งแรกในหน้านี้ ให้ใส่จำนวนเงินคงเหลือตามตัวเลขที่มีเงินคงเหลืออยู่เป็นตัวเลขตั้งต้น
8. บรรทัด รวม รับ จ่าย และยอดคงเหลือยกไป ใช้บันทึก “จำนวนเงินรวม” ตามแนวตั้งในช่องรับและจ่าย ส่วนช่องคงเหลือ เป็นจำนวนเงินคงเหลือที่เป็นปัจจุบัน โดยนำตัวเลขนี้มาจากช่องคงเหลือล่าสุดของหน้าบัญชีนี้ ซึ่งจำนวนเงินนี้จะนำไปใส่ในบรรทัดยอดคงเหลือยกมาในช่องคงเหลือของหน้าบัญชีถัดไป แต่หากต้องการทราบยอดรวมของรายรับและรายจ่ายในหน้าบัญชีถัดไปด้วย ก็ให้ยกยอดรวมในช่องรับและจ่ายไปใส่ในหน้าบัญชีถัดไปพร้อมกัน จำนวนเงินยอดคงเหลือยกไปในหน้าบัญชีนี้จะต้องเท่ากับจำนวนเงินยอดคงเหลือยกมาในหน้าบัญชีถัดไป

ตาราง 2 ตัวอย่างการบันทึกบัญชีครัวเรือน (บัญชีรายรับและรายจ่าย)

บัญชีรายรับ-รายจ่าย

หน้า 1

วันที่	รายการ	รับ	จ่าย	คงเหลือ	หมายเหตุ
1 ม.ค. X1	ยอดคงเหลือยกมา			5,000	
	เงินเดือน	17,000			
	รับรายได้พิเศษ	1,000		23,000	
5 ม.ค. X1	ค่าอาหาร 5 วัน		520		
	ซื้อบัตรเติมเงินโทรศัพท์มือถือ		500	21,980	
10 ม.ค. X1	ซื้อของใช้เบ็ดเตล็ด		880		
	ซื้อข้าวสารอาหารแห้ง		420		
	ค่าอาหาร 5 วัน		540	20,140	
20 ม.ค. X1	เงินจ่ายวันฉลองปีใหม่		350		
	ทำบุญที่วัด		240		
	ค่าอาหาร 10 วัน		1,090		
	ค่าน้ำมันรถ		1,200	17,260	
31 ม.ค. X1	จ่ายค่าน้ำ-ไฟฟ้า		730		
	ค่าอาหาร 10 วัน		1,280		
	รับรายได้เบ็ดเตล็ด	120			
	จ่ายชำระเงินกู้สหกรณ์ออมทรัพย์ครู		10,000	5,370	คงค้าง 80,000
	รวม รับ จ่าย และยอดคงเหลือยกไป	18,120	17,750	5,370	

บัญชีรายรับ-รายจ่าย (ต่อ)

หน้า 2

วันที่	รายการ	รับ	จ่าย	คงเหลือ	หมายเหตุ
1 ก.พ. X1	ยอดคงเหลือยกมา	18,120	17,750	5,370	

หมายเหตุ: การบันทึกบัญชีครัวเรือน อาจบันทึกทุกวัน หรือหลายวันบันทึกหนึ่งครั้งก็ได้ ขึ้นอยู่กับความสะดวกในการบันทึก แต่ให้เก็บรวบรวมหลักฐานการรับหรือจ่ายเงินไว้ (ถ้ามี) เช่น สลิปเงินเดือน หรือใบเสร็จรับเงินจากการใช้จ่ายต่าง ๆ

ประโยชน์ของการจัดทำบัญชีครัวเรือน

ผลการวิจัยที่ได้สนับสนุนถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชีครัวเรือน ดังนี้

การวิจัยของวาริพิน มงคลสมัย (2551) เรื่อง “การจัดการความรู้ทางการบัญชีเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในการผลิต ผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งสีทองของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองแก้ว ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน” พบว่า ผลการบันทึกบัญชีทำให้ชุมชนสามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และเป็นกำลังใจในการหารายได้เข้าสู่ครอบครัวมากขึ้น

การวิจัยของวาริพิน มงคลสมัย (2552) เรื่อง “การจัดการความรู้ทางบัญชีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” พบว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือน ทำให้ชุมชนลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และมีเงินออมมากขึ้น

การวิจัยของชนิตา โชติเสถียรกุล (2551) เรื่อง “การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการจัดทำบัญชีครัวเรือนของผู้ปกครองนักศึกษาสาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพเชียงใหม่” พบว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือนมีประโยชน์สูงสุดในด้านที่ทำให้ ลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และมีเงินออมเพิ่มขึ้น

และจากการวิจัยของศุภโชค แก้วทอง และสมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล (2552) เรื่อง “การประเมินผลการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในเขตตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” พบว่า หลังการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น มีค่าใช้จ่ายลดลง มีหนี้สินลดลง และมีเงินออมเพิ่มขึ้น ผู้จัดบันทึกสามารถนำข้อมูลที่จัดบันทึกมาบริหารจัดการในการควบคุมพฤติกรรมในการใช้จ่ายของตนได้

สรุปได้ว่า เมื่อผู้จัดทำบัญชีครัวเรือนทำการบันทึกบัญชี จะทราบยอดคงเหลือของเงินที่เป็นปัจจุบัน ทำให้สามารถวางแผนการใช้จ่ายเงินที่ยังคงเหลืออยู่ได้อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง และมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะได้ไม่ใช้จ่ายเกินกว่ารายได้ สามารถควบคุมพฤติกรรมในการใช้จ่ายของตนได้ ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง มีเงินออมเพิ่มขึ้น และทำให้มีหนี้สินลดลง

สรุป

“บัญชีครัวเรือน” ซึ่งเป็นบัญชีที่ใช้สำหรับบันทึกรายได้และรายจ่าย ผู้จัดทำบัญชีครัวเรือนจะได้รับประโยชน์คือ มีรายได้เพิ่มขึ้น มีค่าใช้จ่ายลดลง มีเงินออมเพิ่มขึ้น มีหนี้สินลดลง และในที่สุดจะสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินได้อย่างยั่งยืน อันเป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นให้เกิดความพอเพียงหรือพอประมาณกับตนเอง อยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ไม่เดือดร้อน เป็นการยึดทางสายกลาง โดยอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมายุครบ 84 พรรษาในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2554 จึงขอเชิญชวนท่านผู้อ่านได้มีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตประจำวันในหนทางที่ควรจะเป็น โดยเริ่มจากสิ่งที่ไม่ยากและใกล้ตัว นั่นก็คือการบันทึกบัญชีครัวเรือน เพื่อให้เกิดวินัยในการใช้จ่ายและเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยการออม อันจะเป็นผลให้ผู้นับถือมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ชนิดา โชติเสถียรกุล. (2551). งานวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือนของผู้ปกครอง นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา ภาคพายัพเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.

ชาวลีขี้ พงศ์ผาติโรจน์ และวรศักดิ์ ทุมมานนท์. (2552). **หลักการบัญชี 1** (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

চারী হিরণ্যক্শী, সুগাপর চেংয়েয়ম, গাবিনী মনোবরন এবং প্রগাণরন গেরতগুলবননা. (2549). গারবনুখী
গারগন (গনপকরণী 2). গরুগেগা: বনগপনন.

ประเวศ วะสี. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง และประชาสังคม. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

ภัทรา เรื่องสินภิญญา. (2552). พฤติกรรมการบันทึกบัญชีรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคลของ นักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 1, 69-74.

รงค์ ประพันธ์พงศ์. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: เอลโล่การพิมพ์.

วาริพน มงคลสมัย. (2551). งานวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ทางการบัญชีเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยชุมชนในการผลิตผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งสีทองของกลุ่มเกษตรกรบ้านเหมืองกวัก ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

วาริพน มงคลสมัย. (2552). งานวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ทางบัญชีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ศุภโชค แก้วทอง และสมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล. (2552). งานวิจัยเรื่องการประเมินผลการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในเขตตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2550). สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อรุณี อย่างอารา, อรสา วีระประดิษฐ์, ฌัฏฐพร เหล่าธรรมทัศน์ และวิภาดา ตันติประภา. (2554). การบัญชีการเงิน (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.